

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATO S.

Előfizetési díj:

Egész évre	4 frt.
Felévre	2 "
Negyedévre	1 "

A társulat minden rendű tagjai
a lapot tagdíjajukért kapják.

Ugy a lap szellemi részét illető cikkek,
mint az előfizetési pénzek a „Közművelő-
dés” szerkesztőségének Gyulafehérvárra a
vába küldendők.

Az erd. róm. kath. Status Igazgatótanácsának ez évi Jelentéséből a Bevezetés.

Nagyméltóságú elnök urak!

Mélyen tisztelt Statusgyűlés!

Husz éve mult annak, hogy az erdélyi kir. fő-kormányzók és később a kir. biztosság megszüntetése folytán az erdélyi róm. kath. egyházmegye egyházi-, tanügyi-, nevelési-, és alapítványi ügyei vezetésére az ugynevezett kath. commissio megalakítottán, az erdélyi róm. kath. status önkormányzati jogfolytonossága újabb stadiumba lépett s már 17-ik éve, hogy az erdélyi róm. kath. status igazgatótanácsa az 1873-diki statusgyűlésen megválasztatván, a régi történelmi jogalapon önálló kath. status, ezen ősi intézmény, mint alakilag önálló testület vette át a kir. főkormányzók kebelében működött kath. commissio által kezelt ügyek intézését. Ő Felsege legfőbb védnöksége s a magyar kir. felelős kormány főfelügyelete alatt oly módon és oly mérvben, mint erre az 1874. évi július 4-én 1004 szám alatt kelt magas miniszteri leirat értelmében jogosítva van.

Minden intézmény önerejének kifejtésével lesz életerőssé, s csakis nagy feladatainak megoldása folytán képessé arra, hogy saját talaján megszilárdulva ne csak hasznos legyen a közjó érdekében, hanem a társadalom vezértényezői előtt is tekintélyt vívjon ki, s működése iránt érdeklődést keltsen és elismerést érdemeljen ki az egyházi és nemzeti érdekekért nemesebben érző nagyok és kiesinyek részéről egyaránt, és oly mérvben, hogy működése ne csak egyszerűen tudomásul vétsék, hanem szereplésének üdvöseredményei külhatásaikban is a közóhajítás önzetlen nyilatkozataival találkozzanak.

Nines okunk elhallgatni, hogy mióta önkormányzatunk önállóbb tevékenységét gyakorolja, oly alkotásokat létesített, s oly belszervezeti rendezkedéseket tett, melyek nemesak minden kételyt eloszlattak az

íránt, hogy az ősi intézmény jogfolytonossági alapját szilárdan föntartani sikerült, hanem a fejlődés azon foka, melyen ma állunk, biztató reménységart lövel előre a szebb jövő tekintetében is, minek bizonyítékául talán a szerénység kockázatata nélkül állíthatjuk oda azon kedvező megítélést, melylyel ügyünk a magyarországi általános önkormányzat létesítéséért esdő közvéleménynél találkozik, s ha nem is mintaképül, de arra úttörő intézményül elismertetik.

Egy pillantás az utolsó évtized kezelési eredményeire igazolni fogja a józan közvélemény kedvező bírálatát és ítéletét.

1879-ben templomi, papi és kántor-tanítói építkezésekre a vallásalapban mint fölösleg csak 12,641 frt, 1885-ben 15,252 frt volt előirányozva, s ezen összeg fokozatosan emelkedett úgy, hogy 1889. évben e tétel már 18,002 forinttal van fölvéve, tehát 10 év alatt ezen alap évi jövedelme 5361 forinttal emelkedett, mi 5%-kal számítva 107,220 frt tőkegyarapodásnak felel meg, Ehez hasonló haladást mutatnak — hanem is teljesen egyenlő mérvben — a többi alapok is.

1879-ben tanügyünk úgy szólva csak a tüzetesebb rendeződés stadiumában volt; iskoláink felszerelése nem ütötte meg mindenütt a kellő mértéket, tanáraink nagyrésze ideiglenesen alkalmazva helyettes tanári jelleggel bírt, az évi fizetés legnagyobb részt 600 frt, szálláspénz 100 frt volt: hiányzott a tanári szolgálati és fegyelmi szabályzat, nem volt még szervezve a nyugdíjintézet. Ma egy szebb kép mosolygóbb tekintetével találkozunk: gymnasiumaink felszerelése az 1883. XXX. t. cz. követelményeinek megfelelő tüzetességgel halad előre, a rendes tanári fizetés évi 800 frt és 100 frt tízevenkénti pótlék, s évi 150 frt lakpénz, tehát az eddigi 700 frt javadalmazás helyett 950, illetve 1050 frt javadalmazás van rendszeresítve; a szolgálati és fegyelmi szabályzat

meg van alkotva, a tanári nyugdíj ügye szabályozva, s a kép még vonzóbb alakot ölt, ha számításba vesszük, hogy a régiebb alkalmazású tanárok is egynek kivételével már vagy okleveles rendes, vagy jogosított rendes tanárok.

Ezen kedvező eredmény a tanulmányi-alap költségvetésében is visszatükröződik; ugyanis míg ezen alap 1879. évi költségvetésében tanári fizetésekre 30,265 forint volt előírva 1889-ben már az előírányt 40,165 forint, tehát ezen tételnél az emelkedés 9,900 forint; míg 1879-ben a tanulmányi alap költségvetésében 68,113 forint kiadás volt felvéve, 1889-ben már a kiadás 85,405 forintot tesz. A tanári nyugdíjalap vagyona 1879-ben csak 27,230 forint volt. 1889-ben már 88,225 forint, tehát 10 év alatt az emelkedés 60 995 forint, s így az alap állása már jelenleg is annyira kedvező, hogy szolgálatképtelen tanáraink s ezek özvegyeinek és árváinak ellátása épen oly módon és mérvben, mint az államnál, ez idő szerint is biztosítva van.

Uradalmaink rendezése ügyében is a lefolyt évtized alatt jelentékeny eredményt értünk el. A nagyalmasi uradalom 1884-ben haszonbérbe adván, a házi kezelés helyett ezen rendszer érvényesítésével a jövedelem, ha nem is jelentékeny összeggel, de legalább kielégítőleg biztosított, s a foganatosított építkezések által az uradalomban oly állapotok létesültek, melyek egy jövődöbeli haszonbér elhelyezésnél igen kedvező befolyást fognak gyakorolni az évi jövedelem alakulására és állandósítására; a radnóthi uradalom, mely 1885-ben vétetett meg, a fejlődés útján van, s a jószelekből itélve a házi kezelés sikerre fog vezetni.

A kolozsmonostori uradalom kezelése utóbbi időben annyira szabályoztatott, hogy míg 1879-ben a tiszta jövedelem 33,000 forintot alig képviselt, 1888-ban 38,000 forint volt a tiszta jövedelem.

Azon meggyőződésre jutván, hogy az uradalmak kezelésénél, akár haszonbérleti, akár házi kezelési rendszer érvényesüljön, a kezelő-tisztviselői személyzet szolgálati-, fegyelmi- és nyugdíj viszonyait rendezni kell; e célból a kellő intézkedéseket megtettük. A szolgálati viszony rendezését, mindhárom uradalomra nézve egy szervezeti szabályzat kidolgozásával kezdtük meg a radnóthi uradalom megvétele és berendezése alkalmából, s e tekintetben statusgyűlési megerősítést is nyertünk; mult évben a nyugdíj-szabályzatot terjesztettük be; jelen évi jelentésünk fonalán a fegyelmi szabályzatot boesátjuk alább a mélyen tisztelt statusgyűlés ítélete alá, s ha szerencsések leszünk ennek elfogadását is megnyerni, az esetben az uradalmi kezelő személyzet ügye is oly

szabályos jelleget fog felölteni, mely a gazdasági eredményre nagy befolyással lesz, a kormányzatot is könnyebbé és biztosabbá teszi. s magoknak a tisztviselőknek önrzetesebb működésére is nagy hatással lesz, önként értetődővén, hogy mindezeket a gyakorlat fogja megfelelő kritika alá venni, s a tapasztalat tökéletesebbé tenni

Uradalmaink kezelése egyébiránt, ha az utolsó évtized elején levő állapotokkal összehasonlítjuk, a gyakorlat által szerzett tanulságok felhasználása folytán, már is oly mederbe terelődött, mely a jelen idők gazdasági viszonyai közt is megnyugtató alakot ölt, s azon reményt helyezi kilátásba, hogy az ingatlanokba fektetett papírok a talaj termőerejében gazdaságunk jövődö csiráját is képviselik.

A most lefolyt év egyébiránt más tekintetben sem volt meddő, a memyiben igazgató-tanácsunk teljes erővel fáradozott azon hogy a hatásköréhez utalt ügyek ne csak kellő gondozásban részesüljenek, hanem egyes ágakban a dolog természetéhez képest további fejlődésnek örvendjenek és ez által önkormányzati életünk is különböző nyilvánulásaiban a fejlődő kor igényeinek megfelelőleg nagyobb lendületet vegyen. Így igazgató-tanácsunk míg egyfelől a mélyen tisztelt statusgyűlés által mult évben hozott bölcs határozatok végrehajtását és adott utasításainak teljesítését legfőbb kötelességének tartotta, másfelől szakadatlan munkássággal törekedett sok oldalú feladatának oly módon megoldására, hogy intézkedéseivel az egyházmegye erkölcsi életének a rendelkezésre álló anyagi erővel szolgálatot tehessen; Isten templomait díszökben emelhesse, papjainak állását javíthassa, a tanítéteket fejleszthesse, ezen szent célok anyagifeltételeit az uradalmak jövedelmeinek lehető emelése által biztosíthassa, s ily módon a Status önkormányzati álláspontjának tekintélyét föntartsa és nagyobbítsa, hazánk erdőlyrésében a nemzeti kulturát ápolja, a társadalom érezhetőbb hiányain javitson, s a közjóllétet előmozdítsa.

Megnyitó beszéd az 1889—90-ik tanév kezdetével.

Mondotta: **Körödy** igazgató-Sz.-udvarhelytől.

„Parce temporis”.
(Kimméld az időt) Hor.

Ujból megnyílt egy tanév, köszöbén állunk sorsunk kövacsolásának, s amint lomhán vagy szerényen dolgoztunk, sokat nyerhetünk vagy veszíthetünk. — Isten ugyanis csak egy kincsét adott a halandó embernek, az időt, azért mondja már az Isteni mester is „váltások meg az időt, mert a bölcsesség az idő helyes felhasználásában áll; azért jól cselekszik a ta-

muló ifju, kit szülői ide a Muzsák templomába hoztak, ha már jó korán elszánja magát a tanulásra és jó viseletre, s felteszi magában, miszerint nem engedi az időt tétlenül elröppeni feje felett, s hogy szülői áldozatkészségét és szeretetét, tanárainak buzdó önfeláldozását erkölcsi és tudományi előhaladásával fogja megköszönni, meghálálni. Nézzétek meg az előtt nyilat, nézzétek meg a kilőtt golyót, szemléljétek meg a haragos és mindent elsepreni akaró tengerrel daczoló nagy gőzöst, vagy figyeljétek meg a szárnyait csak alig lebegtető repülő sást és mutassátok meg nekem ezek közül valamelyiknek az utját. Nincs, eltűnt, semmi nyom nem található. — Ilyen az idő, van is és nincs is; az okosnak „Dárius kincse,” a bolondnak semmi sem. A szenvedő előtt egy óra örökkévalóság, az egészséges előtt pedig és a mulató előtt röppülő fecske, tűnő álom, muló ábránd, a böles ember előtt pedig s kell, hogy előttek is az legyen, a térben feltűnő dolgok sorrendje, a változások mértéke.

Bizonyára szeretne közületek majd idővel — tudománya után ki-ki gazdag lenni, kényelemben élni, magát mások által bántalmatni. Megmondom hogyan lehetek Nábob. Tanuljatok szorgalmasan, még a futó pillanatokkal is legyetek takarékossak és kincset gyűjtőtök. — Akartok ismeretet szerezni magatoknak, hogy tudjatok sokat, s hogy a hazának és egyháznak anyagi és szellemi javát előmozdítván ismert és közbeállításban álló polgárok legyetek, szülői, testvérei, rokonis és barátai lelkek által körülvéve, örömitől könnyező szemek által kísérve mindenütt? Szorgalmatoskodjál, már a jelen tanév elején határozd el magad a jobbra, gyűjtsd össze az időnek minden pillanatát, hagyd oda a léha barátokat, s meg fogod látni, hogy lesz időd mindenre, s meg fogod szerzhetni azt a kincset, melyért ide küldötték téged, melynél nincs drágább semmi sem s mely nélkül az élet ma pusztá és sivar lenne. — Azért méltán mondhatta Cícero a tusculáni vitalközétszóban: „Oh élet vezére tudomány. Oh kutatója az erénynek, pusztítója a bűnöknek. Mi volnánk nélküled mi és általában az emberek élete? Te létesítél városokat, te hívád társadalomba a szétszórt embereket, te kapcsolád őket először össze lakások, házasságok, ismeretek és nyelv közössége által; te valád a törvények feltalálója, te az erkölcsök és rend tanítónja. — Egy nap a te parancsolataid szerint eltöltve elsőseget érdemel a bűnökkel teli halhatatlanság felett.”²⁾ Azért írja Plutarch a gyermekek neveléséről szóló értekezésében; valamint a testre nézve két tudományt találának fel az emberek: az orvosit és testgyakorlatit, melyek egyike az egészséget, másika a testnek jó magatartását eszközi; ugy a lélek betegségei és szenvedélyei ellen egyedül a bölesészet, a valódi tudomány az orvos-ság; mert csak azáltal ismerhetni meg mi szép vagy rut, mi igazságos vagy igazságtalan, mi követendő vagy kerülendő, miként kelljen Isten-, szülők-, tanítók-, öregebbek-, törvények-, barátok- s egymásiránt viseltetnünk; hogy t. i. imádjuk az Isten, tiszteljük a szülőket, engedelmeskedjünk tanítóinknak, szerények legyünk az öregebbek iránt, kövessük a törvény parancsait s hogy ne legyünk se a szerenésben mértéken túl vigak, se a bajokban föltötte busak s bölesen tanuljunk élni az idővel. Ezek a legnagyobb javak, melyeket a tudomány, a bölesészet nekünk nyújthat.”

„Ismerni a jót könnyebb, mint követni, sőt még az sem nehéz, hogy némelykor jó vagy nemes tettet vigyünk véghez; de egész életedet meghatározott elv szerint intézve, soha sem tenni mást, mint mit az erkölcsi és törvény kíván, s még akkor sem, midőn haszon, bátortól, indulat heve, vagy szenvedelem erje másfelé ragad; ezt hívják erénynek, ezt hívják tudománynak, bölesességnek.”³⁾

Ragadjátok meg tehát üstökén az időt és ne engedjétek tétlenül elröppeni; a kinek ideje van, mindene van. Olvástok-e Aesopus-Phaedrus féle mese igazságát. Halljátok csak! „Ki az a kit gyors futtába elcsitni lász? igen szük utja a borotva élen vezet: mily könnyen fog a két oldal egyikén lecsuszva elveszni?”⁴⁾ Teste meztelen, feje kopasz, csak homlokán látható egy hajfürt. Ha ezt megragadod, akkor talán megtarthatod;⁵⁾ de ha egyszer kisikamlott, testének semmi más részén ismét meg nem foghatod. — Maga Jupiter hatalma sem hozza vissza.” —

„Értitek-e mi ez? Ez a kedvező idő, kedvező pillanat képe, melyet a régiek bölesen kigondoltak: arra int ugyan is mindnyájotokat, hogy a kedvező alkalmat felhasználva, az idő arany perezeit csak úgy nyom nélkül elröppeni ne engedjétek, mert ha egyszer elmult, soha többé vissza nem tér. Az ember bírtokai közül az ő lelke a legistenibb s legsajátabb valója.”⁶⁾ Azért lelkünket illik leginkább tisztelnünk és beesülnünk. Hogy azonban ez sikerülhessen, szükséges magatokat, lelketeket tudományosan kiművelni. A tudomány utáni vágy ugyan velünk született; de valamint a szántóföld noha termékeny, mivelés nélkül nem lehet gyümölcsöző; szintugy a szellem sem. S ha az, a mit a tudományban keresünk, nem volna egyéb, mint csupa mulatság, még is a lélek ezen hajlamát legnemesebbnek kellene tartanunk. A többi hajlamok nem illenek sem minden időhöz, sem minden korhoz, sem minden helyhez. „De a tudományok élénkítik az ifjuságot, földérik az agglort; diszül szolgálhatnak a szerenésben, menedéket és vigasztal a szerenéséltenségben; otthon gyönyört nyújtanak, a házon kívül nem alkalmazkodnak, velünk éjjeleznek, velünk utaznak.”⁷⁾ Studia adolescentiam alunt, senectutem ablectant, secundas res ornant, adversis perflugium et solatium praebent; delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiscum peregrinante, rusticantur.” — Azért joggal mondja Plutarch: „Egyedül a mivelés minden javaink között halhatatlan és isteni. — Az egész emberi természetben az a kettő a legfőbb: az ész és értelem; melyet balsors el nem vehet, rágalom elnem ragadhat, betegség meg nem ronghat, vénség meg nem károsíthat.”⁸⁾ Ragadjátok meg tehát az időt és szorgalommal tanulván, miveljétek eszeteiket és lelketeket, hogy nehogy az parlagon maradván, Isten, szülőitek, tanítóitok, hazátok iránt háládatlanoknak látszassatok, nehogy az ördög, a semmit tevés párnáján muljon le a tanév: „otium est pulvinar diaboli.” Nehogy háládatlanok legyetek Isten iránt ki nektek időt engedtet a tanulmányokra, s ti azt, mint a gonosz szolga, elfecséreltetétek, tétlenül elröppeni engedtetétek, szülőiteket iránt, kik fájdalem és éjjeli nappali gondok között nevelve titeket, véroken tápláltak, s talán a falat kenyeret is megvonják maguktól, csak hogy ti emberséges emberek legyetek; tanáraitok iránt, kik annyi szeretettel, jó akarattal vesznek körül titeket, hogy az ők támogatásuk mellett mint

3) Kölessey. 4) Aesopus. 5) Phaedrus. 6) Plato. — 7) Cícero pro Archia poeta VII. 16. 8) Plutarch a gyermek nevelésről 8.

gyenge esemeték erős fává, hatalmas törzsszé fejlődjetez nemzetünk, hazánk, egyházunk díszére, mely haza születésüktől fogva, mint édes dajka, — karjain ringat, éltet, táplál minket. Szívetek dobbanjou meg azért az ő említésére, mert ő ad majd cesendes nyugtot a jól bevégzett élet után.⁹⁾ — „Vajjon mit kell tennünk felhivatva ennyi jótémény által. Nem kell-e utánaoznotok a termékeny szántóföldeket, melyek többet előhozna, mintsem kaptak? — Azért mondá Pyrrhus, hogy az adósságot a hitelezők örököszeinek is lehet vissza fizetni, de ha a jótéményeket nem viszonozhatjuk annak a kitől kapjuk, az busítja a beesületes és igazságos embert.¹⁰⁾ —

Eia ergo. Rajta tehát nemes tanuló ifjuság, fordítsátok az idő minden pereztét hasznos, elmés és kedélyt nemesítő tudományra, mert lomha, rest ember, nem mehet semmire, nagy emberek pedig, mint mondám csak az idő helyes felhasználása által lettek nagyokká. Mily végtelen boldogsággal tölti el a jól tanuló ifju lelkét az idő helyes értékesítése, arról a rossz és csak a nap lementett leső tanulónak még fogalma sem lehet. — Mint a jó földbe plántált növény gyarapszik, fejlődik, növekedik a szorgalmas, míg a rest, a satnya elvész. — A jó tanuló mindennap egy egy fejjel érzi magát nagyobbna, mindennap egy-egy lépéssel megy előre. — Gyönyör és boldogság hatja át lényét s hogy kötelességét híven teljesítette ennek tudata megédesíti életét. — Mindenki által szerettetik, mert egy nemes és jóra törekvő ifjutól soha sem vonta és nem is vonja meg senki támasztát, beesülését. — Szavaimat szíveitekbe vésvé, escelekedjetez azok szeriat és akkor élni fogtok. — Az 1889/90-ik tanévet ezennel Isten szent kegyelme folytán megnyitottna nyilvánítom. —

A népiskolai közegészségügy.

Közi: **Tódor Antal** főeleml tanító.

(Folytatás)

II. Rész.

1. a.) Az órarend beosztása egészségügy tekintetben igen lényeges. A tantárgyak tehát ugy osztandók be, hogy a nehezebb tárgyakat könnyebbek váltsák fel; szóval: gondosan kerülendő, hogy a tanulók bosszantató feszült figyelmezés következtében szellemileg kimerüljenek; mert ez lelki és testi egészségételenséget okoz. Czél szerü az órarend beosztása, ha az ének, irás, rajz és testgyakorlat a többi tantárgyak közt változatosan alkalmaztatik. Ezek beosztása az órarend készítésénél (beosztásánál) különösen figyelembe veendő. b.) Sok házi feladvánnyal az egészség rovására, ne terheljük a tanulókat. c.) A büntetések neme és alkalmazása, a leggondosabban megválasztandó, nehogy azok a tanulók egészségének megrongálására befolyással legyenek.

2. Egészségügyi tekintetben fontos kérdés, hogy melyik a legalkalmasabb időpont a gyermekek iskolába adására? Nálunk az iskolakötelezettség kora a 6. év betöltésével kezdődik. Hogy e korban igen korán van, a gyermekek rendszeres szellemi foglalkoztatását megkezdeni általában nem mondhatjuk. A dolog ártalma nem annyira a rendszeres és szabad mozgást akadályozó munka korán kezdésében van, mint inkább abban, hogy az átmenet a semmivészből, egészen hir-

telen történik. Ugyanazért az átmenetelt kevésbbé érezhetővé kell tenni főleg az által, hogy az elemi iskolák legalsóbb osztályaiban, a mennyire lehet, a tanítási órák számát megkevesbitenők. —

Az ilyen kis gyermekeket nem kellene $\frac{1}{2}$ -ed óránál tovább foglalkoztatni megszakítás nélkül; és azután legalább $\frac{1}{4}$ -ed óráig tartó szüneteket kellene tartani. A tanítás érdeke ilyen beosztás mellett nem szenvedne, mert a gyermekek elevebben és figyelmesebben vennének részt a következő oktatásban. Ezen okból föltétlenül szükséges és ki is vihető, hogy az elemi iskolák legalsóbb osztályaiban, a valósággal tanításra fordított idő korlátoztassék. Továbbá az átmenetelt igen megkönnyítik az óvodák, melyeknek országsszerte leendő felállítását szükségesnek tartom. Gyenge testalkatu, beteges gyermekeket még akkor is fel kellene menteni az iskola látogatástól, ha azok életök 6. évét már betöltötték.

Általában korán van a gyermek számára minden iskola és osztály, melynek tárgyait csak küzködvé képes felfogni, a melyben száraz tanulóssal túlterhelik.

3. A külvilág tárgyait annyira vagyunk képesek megismerni, mennyire öt érzékünk képesít. Ha az öt érzék szálai közül egy elszakad, nemesak esökken felismerő képességünk, nemesak lazul a képes, mely a természethez füzve tart; hanem egyéniségünk is vesztit öntudatából és beltartalomból.

Mindazonáltal az öt érzökszerv egyikének nélkülözése nem egyenlően súlyos csapás az elvesztőre. Igy a szaglási képesség elvesztése, azt hiszem, nem oly megrondító: „míg a látóképesség annyira nagybeesü, hogy annak bírását legfőbb kincsünknek tartjuk; elvesztését életkedvünk megszakadásának érezzük és visszasserzéseért minden lehetót megtennünk“. E körülmény számbavetele mellett igen fontos a nézés — munkálkodás közben.

Tudományos pontossággal és igen terjedelmes vizsgálatok által be van bizonyítva, hogy a közellátás nagyrészen az iskolában és az iskola miatt keletkezik: de a szemek józan megóvása érdekében az iskola igen sokat tehet.

A tudományos emberek közt a rövidlátók száma leg több. Donders, utrecht tanár szerint: „a rövidlátó szem, beteg szem“. Ha éveken át naponkint több óráig a tárgyak 30 cm-nél közelebb tartatna, a szemeket erősen össze kell hajlítani, erősen kell azokkal alkalmazkodni és a testet, kivált a fejet és nyakat nagyon le kell görbíteni. Ezen három tényező, valamint a rossz világítás, rossz nyomtatások és rossz ülés, nemesak rövidlátást, hanem többféle szemgyuladást is eredményeznek.

A rövidlátók száma legnagyobb oly iskolákban, hol az iskola szük utczában épült, az osztálytermek sötétek, a használt tankönyvek rossz nyomtatnak s a házi feladatok nagy számmal vannak.

Miképen rendezük tehát munkálkodásunkat, hogy szemünket óvjuk?

a.) Hogy a szembetegségeket elkerüljük, a nézést és a fej lehajtását mérsékeltlen kell igénybe venni, és alkalmas üléseken elég nagy és jól világított tárgyakat kell nyújtani, valamint a munkát időnkint pihenéssel és a szemek távolbajáratásával kell félbeszakítani.

b.) A közönséges olvasási távolság 30 cm. legyen, melynél legnagyobb látóképességünk $\frac{1}{6}$ -od részét vesszük igénybe. Hogy kitaróan és ártalom nélkül munkálkodhassunk, a tár-

9) Cic. Off. L. I. 18. 10) Plutarch Pyrrh 8.

gyakat általában nem szabad közelebbre venni, mint 30 cm-re. Ezen távolság a szemészek előtt elfogadott józan munkatáv.

c.) Olvasásnál nem jó a könyvet az asztalra tenni és föléje hajolni, mert az ártalmas a fejre és szemre egyaránt, hanem a könyvet a kézzel a szem elé kell emelni. Az írás-és rajzoláshál szintén az előbbi szabályok alkalmazandók. Itt azonban különösen fontos a testtartás. A gyermekek hajlandók 10—15 cm-re közeledni az asztalhoz, mi gátolandó legjobban úgy, ha 30 cm. hosszúra vágott pálczát illesztünk a szükség pillanataiban a homlok és az írat közé. d.) Írásnál és rajzoláshál a derék egyenesen tartassék, csak a fej hajljon kissé előre; a jobb kar könyöke az asztalra nyugodjék, a bal kar szabadon maradjon s csak a kézfej tartsa a papírt. Lehető közel kell az asztalhoz ülni, kissé balra fordulva; az írat az asztalszéllél 45°-szöget képezzen. e.) A nőimunka jóval fárasztóbb a szemnek mint az írás és olvasás, ugyanazért a nőmunkáknál következő elvek tartandók meg: 1. hogy minden aggodalom nélkül, csak a nézést alig igénylő kötést és durvább horgolást lehet több ideig folytatni; 2. hogy kevés dízmunka (pamiag, gyöngyvarrás stb.) végeztessek; 3. hogy a szemek rövid ideig gyakran pihentessenek távolba jártatás által; 4. hogy gyenge látóerővel bírók semmi kézimunkát se végezzenek. f.) Egészségi szempontból kívánatos, hogy a népiskolák összes osztályaiban, a téli időszakban, a délelőtti tanítás 9 órákor kezdődjék.

4. A testgyakorlatok a gyermekek ép fejlődésére igen nagy befolyással vannak. Ezeknek heti óra száma a ministeri óratervény osztályonként egy órában van megállapítva; mely egy órai testgyakorlat a gyermekek egészsége és ép fejlődésére vajmi esekély hatást gyakorolhat. Hogy a testgyakorlatok által azon szép célt, melyre hivatvák eljűnk: az orvosok megállapodása értelmében, minden osztály és minden iskolában naponként 1/2-ed órát kell a testgyakorlatokra szentelni. Ezeknek csak legkisebb részben szükséges a sajátlagos eszközökkel végzett tornázásból állani; legfőlebb csak az egyszerűbb eszközökre (nyújtó, létra, mászó-rúd, stb.) van szükség. Különböféle játékok, melyek élénk testmozgást és részben erő kifejtést kívánnak, valamint többféleképen változtatott szabad gyakorlatok leginkább alkalmasok arra, hogy az egész izomrendszert egyenletesen fejlesszék és elsímítsák a testnek azon káros változatait, melyek az iskola padjaiban az ülés által keletkeztek. Az ilyen testgyakorlatokból a leányokat sem szabad kizárni; bizonyosan nem esorbul vele női becsük, ha egészségesebbek és erősebbek lesznek. Dr. Erismann szerint nem kellene többé a tisztesség fogalmának helytelen magyarázata következtében ellenük és a jövődöbeli nemzedékek ellen valóóság vétket követni el.

Az okosan vezetett és rendszeresen folytatott testgyakorlatok által, ha egyszersmind jó az iskola szervezete, és az oktatás nem lélekölő, hanem élénk és változatos, el lehet érni iskoláink ifjúságánál a test és lélek azon harmonikus fejlődését, melynek hiányát napjainkban oly keservesen érezzük; s a mi nélkül az ember egész ember nem lehet. b) A játzó- és testgyakorló tér elegendő nagyságu legyen, melynek rendszeres befásítása egészségi tekintetben nagyon kívánatos. c) Játzás és testgyakorlás közben óvakodjunk, hogy a gyermekek ki ne merüljenek, mert tudjuk azt, hogy a ki-merülés nem erősít, hanem gyengít.

Végre az egészségtan tananyagának beosztását és módszerét tekintve egy és több tanítóval bíró népiskolát kell megkülönböztetni.

Az egytanítóval bíró népiskola növendékei, az egészségtan tanításánál három csoportra oszthatók. Az 1. és 2. osztályban a beszéd és ért. gyak. alapján tanítandó volna: Romlott, szennyezett levegő. Tiszta levegő. A levegő beszívása. Nedves levegő. A lakás tisztán tartása. Szelöztetés. Tisztaság. Fürdés. Étkezési szabályok. Munka. Nyugalom. Alvás. — A 3. és 4. osztályban, az előző tananyag következőkkel bővítendő ki: Légnnyomás és léghőmérsék. Világosság és villamosság. Lakás. Talaj. Építkezési anyagok. Meszelés. Festés. A szoba padlózata. Az ablak. A lakás berendezése. Fűtés. Ruházat. Az egyes testrészek ruházatáról. Általános figyelemzetetések. Mesterséges és gyógyfürdő. Haj és köröm ápolása. Táplálékokról. — Az 5. és 6. osztályban az előbbieket általános ismétlése után: Vasárnapi munkaszünet. Az érzékszervek és munkálkodásuk. A szem, fül, orr, száj, bőr. Szokás. Lelki indulatok. Szendvedélyek. Foglalkozási módok. Betegségekben való mihezartás. Előítélet és babona. Kuruzsok. Rögtni balesetek. El- és leesés. Csonttörés, fiazamodás, rándulás. Sebesülések. Vérezések. Orrvérzés. Sérvek. Égési sebek. Veszett állatok marása. Mérgek állatok marása és esipése. Elájulás és eszméletlen állapot különböző fajai. Első segély nyújtás a mérgezéseknél. Ezekből a szükséges ismeretek a 3. és 4. osztályban, az olvasmányok tárgyalási módszerében; az 5. és 6. osztályban pedig a természetrajz és természettan kapcsán volnának megszerezhetők. — A több tanítóval bíró népiskoláknál, hol a felsőbb osztályok külön tanítóval bírnak a két felső osztályban, az egészségtan heti egy olvasási órán a rendszeres kézikönyv alapján tanítandó oly beosztással, hogy a tananyag már az 5. osztályban feldolgozva legyen. A 6. osztály az egészségtan alapos ismétléseivel foglalkozzék — és pedig azért, hogy az előző osztályokban tanultak való-sággal vérré váljanak, — melyet csak a „Függelék“ alatt foglaltak betanításával kellene kibővíteni. A módszert tekintve a 4. 5. és 6. osztályban előnyösen lehet alkalmazni az olvasmányok tárgyalási módszert; melynek alkalmazása mellett, az olvasási ügyességben is nyernének a tanulók.

A közegészségügyre kiválóan fontosak a gyakori népszerű felolvasások tartása az egészségügy köréből; valamint az, hogy legalább a tankönyv, minden családnak birtokában legyen. E célból a módosabb gyermekek szülőivel megvétetnők; s zárvizsgák alkalmával jutalomképen kizárólag csak ilyeneket osztanak.

Az előzőekben elmondott elvek figyelembe vétele és szöguru alkalmazása, valamint Dr. Széll Lajos által irt „Életmentés és Egészségtan“¹⁾ című pályanyertes tankönyvnek a népiskolákban leendő alapos elméleti tanítása, és gyakorlati kivitele által véljük a népiskolai egészségügyet közvetlenül: — közvetve pedig a közegészségügyet javíthatónak.

Vége.)*

1) Megrendelhető bármely könyvkereskedésben, ára 20 kr.

*) Ezen értékes dolgozatot nagyon ajánljuk az érdekeltek figyelmébe. Szerk.

T Á R C Z A.

— **Remei én és Szóvátán, 1889.** (Folyt.) Tisztelt Főszekerestő ur! Olvastam valahol Hégel életéretésében, hogy egykor a francziák Jénát hevesen ostromolták. Az ágyu böm-ből. A golyó rombolta Jéna falait. A lakók a kítől merre lehetett menekültek. Éj volt, zajos, lármás, kínos, háborus éj. Hégel, a lét és nem-lét hatalmas elméje, nem törődött semmivel. Mintha semmiről semmit sem tudott volna, asztala mellett egész ünfeledten írta „Die Geistes Philosophie“ című munkáját. Reggel hóna alatt a befejezett halmoz kézírattal utazáról-utazára járt, futott, bolyongott. Művének kiadót keresett, mert előtte az volt a legfontosabb. Egyszerre szakáros francia katonák állottak elébe és mondták neki, hogy jöj-jön az Ur a börtönbe. — A börtönbe? — A börtönbe. — Nekem amál fontosabb és sürgösebb dolgom van. — Mind-egy, de a francia államra nézve a legfontosabb és legsürgö-sebb dolog, hogy jöjjön az Ur a börtönbe! És ment.

Hát mi, édes Főszekerestő Ur! valahányan a Szent-földön voltunk, nem írtunk egyik sem „Die Geistes Philo-sophie“ című munkát. Nem volt ott Jéna sem. Nem volt sötét, kétségbejítő háborus éjszaka sem. A nap aranyos küllőin sebes szekerének, ottan fenn járt immár az ég meredekjén. A magas Bekees a nap sugarában pompás panorámát tárt fel. Lent a völgyben meglehetősen sietséggel folyt az akkor tiszta Nyárad, mintegy tükörben mutatva kőből vetett ágját. A nö-vényzet úgy nézett ki, mint egykor a Gedeon gyapja, melyre még csak parányi harmat sem hullt. Égett a nap melegétől. A szárazság sem a szántóföldeken, sem a réten nem biztatott valami busás terméssel. A termény csak úgy tengett-lengett. Nem voltak szakáros francia katonák sem, a kik, ha aka-rok, ha nem, börtönbe kényyszerítettek volna. Ott voltak azon-ban, egy kissé napoleonianon mondva, többen Krisztusnak szántóföldi szakálatlan katonái közül. Azok környeztek és kí-sértek engemet. Nem voltak fölfegyverkezve. Fegyverük leg-többb a szó, az igazság, a becsület szava, a melyből nekem is volt osztályrészem.

Az öreg Andrásy Sándor betegeskedése, Szélyes Ferenc és Tamás M. másnemű elfoglaltatásuk miatt nem vehettek részt társaságunkban. A Hodos körüliek egytől-egy-ig siettek velem együtt örömet jelemni meg Csiky Péter es-peres ur szíves meghívására az ő barátságos uri hajlékában, hol a szeretet lémezái kötöttek le.

Megérkezésünkkor első kívánságom volt, megnézni a szép lourdes-i Máriát, mert már előre értesülve voltam, hogy az érdemes esperes-plebános ur gondját sem kerítte ki egy ily szobor beszerzése és oltárra állíttatása. Kívánságomnak, mi mindnyájunkké is volt, sietett eleget tenni az Isten tem-plonának ékesítésében fáradszatólagul buzgalkodó házi ur. Azonnal bevezetett jó izléssel berendezett templomába. Leg-először is a Mária oltárra helyezett szép lourdes-i szobor vont magára figyelmünket. Az is a mennyi diésőség sugár-mezőbe van öltözve. Közérol úgy néz ki, mintha élne s va-lami titokzatos érzelmek lélekzetet adnának neki. Ajkairól mintegy hallani véli az ember az imádatos titok ezen meg-lepő kifejezését: „Én vagyok a szeplőtelen fogantatás.“ Tá-

vórol a francia izlésű, aranyos szegélyzetű, de testhez si-muló palást azt sejteti, hogy a Szent Szűz egekbe akar emel-kegni. Arra mutat fölfelé irányuló tekintete is, pedig csak most szállott alá a fényes egekől, hol a hármás lángbabo-rult Istenség diésőségének boldog szemléljeje és egyuttal ré-szeze is volt. Most szállott alá, hogy az ő szeplőtelen fogan-tatásának eszméjét a bünös föld előtt nyilvánvalóvá tegye, övének figyelmét föl az égre irányozza s szíveiket az ő iránta való köteles hódolatra fogékonyokká idomítsa.

Van azonban e szobron egy feltűnő jelenet, a mit az ember nem érthet meg. A szobor fejére aranyozott korona van illesztve. Pedig tudvalevőleg Mária a koronával nem a szeplőtelen fogantatás eszméjét, hanem a mennyország király-nőjét ábrázolja, és így a lourdes-i szoborban megtestesített fenséges idea egy másik, szintén fenséges idea előnyére hát-térbe szorul.

A plasztikusok és festők közönségesen csak egy esz-mény képet domborítanak ki. Kettőt, esetleg többet, egy aia-kban kiábrázolni vajmi nehéz lehet. Bem apó szobrán a hős hadvezér ballába alatt ott van az ágyu, jobbkezeben a látó-eső, balkezeben a lovagorkobács, alatta a kihúzásra kőzügyben lévő kard. A kifejezett idea: Előre! Leonardo da Vinci az utolsó vacsorában kifejezésre juttatja a Mester ezen nyilatko-zatát: „Egy közületek, a ki velem egy tábla mártja kezét, elárul engem.“ Az apostolok három csoportulaban a fölött az eszme fölött tűnődnek és vivódnak, hogy vajjon ki lehet az. Más eszme nem nyer kifejezést.

Van a főoltáron egy igazán meglepő feszület. Mellette kétfelől egy-egy szobor. A szobrok egyike a fájdalmas anyát, másika a szeretett tanítványt ábrázolja, azon pillanatban, mi-kor a halálához közelévő Mester szent Jánosnak Máriát any-jává, Máriának szent Jánost fiává nyilvánítja. A feszületet igazán meglepőnek azért mondom, mert barna, ódon színezete meghökkeníti az embert. Mondják, hogy valamikor a maros-vásárhelyi várbeli, jelenleg kálmista, templomban volt volna elhelyezve s azon időben szállították volna Köszvényes-Reme-tére, mikor a nevezett templom az új vallásnak birtokába ke-rült. Ez pedig, a mint az ev. ref. torony gömbjéből kijavítás-kor néhány évvel ezelőtt lekerült és kinyomatva az új gömbe ismét visszahelyezett iratok tartalmazzák, a XVII. évszázak első tizedében történt. Vannak, a mint Csiky esperes ur megjegyezte, olyanok is, kiknek állítása szerint azt a feszü-letet Gyulafehérvárról hozták, esetleg küldötték volna aján-dékba. Állítólag Gyulafehérvárt a Ferenc-rendieknek várbeli templomában volt elhelyezve, mikor t. i. az még fenállott. Ezen véleményt azonban nem tartom valószínűnek azért, mert a nevezett szerzetrend már a nevéhez fűződött konservativis-mus elvénél fogva is megmenthető egyházi kincseit a maga számára csak megtakarította volna.

Míg a műizléssel megújított mindahárom oltár szobraimk és festvényeinek szemlélese közben a kereszténység halhatat-lan misztériumait ujította meg a lankadatlan képzelet és az élő hit mindenikünknek lelkében: addig Markaly barátunk, ki az oltárnál is, az orgonánál is egyforma ügyességgel ké-pes funkeziót végezni, ugyanazon behatás alatt az orgonán rákezdett egy szép Mária énekre s így egyfelől könnyű, sza-batos orgonálásával, másfelől szép csengő tenorhangjával tette a köszvényesremetei izléses templomban ilyképpen töltött fél-óránkat ránk nézve értékesebbé s egyuttal emlékezetesebbé.

A mint a templomból kiléptünk, Kalapács Imre sietett mindnyájunk közös üdvözlését fejezni ki a buzgó esperes-plebános urnak a templom felszerelésében nyilvánuló lelkes fáradoalmiért, óhajtván a jó Istentől, hogy azoknak méltó jutalmát vegye el egykor boldog mennyországban. Mi pedig a többiek azon ezelőből, hogy a jó öreg ur még többet is alkothasson, azt kívántuk, vegye el jutalmát, esakhogy minél későbbben.

Ugyanezen érzelmek nyertek kifejezést az esperes plebános urnak szeretet által megtergetett és gazdagon megrakott asztalánál, főképp azért is, mert ő voltaképpen feje, vezetője, barátja, összekötőkaposa a szentföldi papságnak, akár mint ilyennek, akár mint a társadalmi élet jelentékeny tényezőinek. De másfelől az a kiváló szívesség, mely a házi ur gazdag asztalán tényekben nyilvánult, legkevésbé sem késett reánk is, külön-külön mindegyikre az Isten áldását és oltalmát szívvel is, szóval is óhajítani.

Julius 10-ikén Markalyllyal Szováára érkeztünk. Szováta északkeleten Maros-Tordamegyének legszélse faluja. A Szentföldről a Szakadátton keresztül alkalmas ut vezet oda. A falu, odaérte a felső — északi — végén fekvő fürdői telepet is, Szováta vize mellett a Kis-Küküllő felé húzódva, úgy néz ki, mint egy hosszúra nyújtott, de visszason nyomtatott S betű. Lakóinak nagyobb része katolikus, a kevesebb rész görög egyesült, a legkevésbé kálvinista. Munkás nép. Reggeltől késő estig ássa, kaszálja, szántja silány szilánkföldjét, vagy gazdag erdejéből szállítja a hasábos száraz bükkfát Marosvásárhelyre. De a míg a szomszéd Parajd lakói taplómunkával is kenyeret szereznek maguknak, addig ez a nép semmiképpen sem akarja felfogni, hogy veteménytermeléssel és szárnyasok tenyésztésével fürdői évad alkalmával szerezhetne magának mellékesen egy kevés pénzt. Élelmesebb a közelfekvő Sovárad népe. Ez látja el veteménynyel, gyümölcsessel és szárnyasokkal mindnap Szováát a fürdői közönséget.

A fürdői telep a falu felső végétől 5—8 pereznyi távolságra a Szakadátból menő ut mellett jobbról fekszik, egyszerű, de szükségből használható lakásokkal. A vendégek számára van két földszinti falház északról déli irányban egymással szemben. Alul háttal a falunak a vendéglő egy meglehetősen nagyságu étteremmel, melyet némelykor bál-, némelykor színháznak használnak. A ven légházak előtt kerek kocsint szalad. Ezzel párhuzamosan, valamivel belebb, sétatér a fiatal fák árnyékában. Középen van egy kioszk a bandisták számára. Reggeli és esti cigányzenével innen tisztelik meg a bandisták az elől-hátul lakó vendégsereget.

Én az idén harmadizben voltam szerencsés ottan megfordulhatni. Először 1882-ben, másodszor a mult nyáron, harmadszor most, de a javítottásokra, a lakások ezélszerű berendezésére, a sétatér gondozására, a kosztra, a vendégek kényelmére annyi gondot egyszer sem láttam fordítani, mint a mennyit fordított az idén Szoboszlai György a bérlő.

A fürdői telep kapujával átellenben a sotelep felé vezet egy ut keresztül a Szováta vizén. E viz balpartján, a teleptől mintegy 3—4 pereznyi távolban, van a fürdő-bazén, melynek vize a fent megvénhedett sósziklák tövéből folydogál alá. A vizet a bazén közelében deszkával körülkerített siktéren elfogják s innen negyedrészt a meleg fürdőbe, a másik negyedrészt a férfiak, harmadik negyedét a nők, ne-

gyedik negyedét pedig a nép fürdőjébe boesátják. Kevéssel fennebb, a folyóviz partján a köznép számára még két fürdő is van berendezve, ahol 3 krajezárért akár félnap is fürdöhetni. Valamennyi fürdő sós; valamennyit hülés, reumatikus bántalmak ellen sikeresen használhatni. Kisebb vagy nagyobb foku hülésből származott szembetegség ellen legjobbnak bizonyult a Balogh-féle fürdő vize. A szembetegek, ha nem is fürödnek benne, mivelhogy nincs eléggé ellátva a szükségességekkel, de azért gyakorta fölkeresik és megmossák szemüket ottan.

Tudok egy embert, ki nehány év előtt egyik szemére teljesen vak volt. Pár hétig sem eget, sem földet nem látott vele. Abból a Balogh-féle fürdőből vittek neki egy üveggel s ajánlották, mint kiváló hatásu szemvizet. Elfogadni semmi esetre sem akarta, mert híres szemészek által rendelt másnemű orvoság bőven állott rendelkezésére. A beteg az azzal kapcaztálták, hogy a bibliai Námán sem akart a próféta utasítására a Jordánban megfürödni; egyre csak őt hajtotta, hogy Szíriának elég vize van, megfürödhetik ő ott is, miért kelljen neki a Jordán vizében fürödni? Végre szolgálja rábeszélte, hogy mégis csak fürödjék meg a Jordánban, hátha használni fog. Námán megfürdött és a belpoklosságtól megtisztult. A beteg is délelőtt 11 órakor megmosta szemét, meg délután 3-kor, este 7-kor, meg a következő nap reggelén is, és még aznap délelőtt a kasinóban a hírlapokat minden fennakadás nélkül olvasta. A két hétig tartott heves szemgyuladástól az a sós és kénes víz 24 óra alatt pompáson kigyógyította. — Azonban nem tartom fölöslegesnek megjegyezni, hogy a szemgyulladás beállásakor ama víznek ilyen hirtelen való hatását haszatalan remélni akárki is; mert az ilyenmü gyuladás olyan, mint a katharrus, olyan, mint a felhuzott óra, idő kell rá, hogy lejárjon.

Szemfájás ellen csaknem ilyeszerü gyógyhatásának mondják a sotelep tetejen fekvő fekete tó vizét is, hanem e tórol majd később fogok egyetmást elmondani, annyival is inkább, mert a belső fürdőkkel is egyelőre csak azért foglalkoztam, mert utam ott azok mellett vezetett el, tulajdonképen pedig megérkezésemkor nem az általam már azelőtt jól ismert fürdő megvizsgálása volt első dolgom, hanem inkább az, hogy hol lakjam.

A fürdő telepen, vagy az uttól balra fekvő privat szállásokon lakni kedvem éppenséggel nem volt. Ezelőtt sem laktam ott egyszer sem, jóllehet egy szoba, ellátva egy ágyfával, egy asztalkával, pár faszékkel s valami mosdófélével, egy hónapra ide-oda 15 frtba került. Ott lakni annyi, mint mindenivel mindenben közösködni, voltaképpen mindenkinek mindenne lenni. Ezt a dolgot egy év előtt ekladns módon festette nekem egy uri hölgy, a ki tudta mindenki felöl, hogy kinek hívják, ki az apja, ki az anyja, ki a felesége, esetleg a férje, hány gyermeke van, hogy nevezik azokat, minő magaviseletük, ki mennyit költ, kinek mennyi bevétele van, ki mivel táplálkozik, ki mikor kel föl, mikor fekszik le, kik járnak hozzá vizitába, ki kihez jár, ki mit olvas, ki mit ír, ki gondolkozik fenhangon, ki jött ide csak azért, hogy otthon ne legyen, ki mennyi trinkgeldet ad a fürdősnek, ki hozat hazulról fehérmemüt, ki mosat itt, egy szóval tudta: kinek mi esinja-binja van. Én meg a világ ítélőszéke elé csak nem állhattam ki, ámbár a telepen igen sok jó ismerősöm volt. A mult évben is ott laktam a faluban, egy

negyed órányira a teletől; oda kíváncsoztam az idén is. A faluban nappal esendesség van, mert a nép rendesen dolgozni jár az erdőre vagy a mezőre; legtovább a gyermekek ünnek egy kis zsvajt, de az is a hogy jön, ugy mulik el. Éjjel sem zavarja az embert sem zene, sem kurjongatás; mert a kifáradt nép és gyermekesereg esendesen aluszsa korán megkedzett éjjeli álmát.

(Folyt. köv.)

Kisebb közlemények.

— **25 éves papi jubileum.** Jobbágytelkén f. hó 8-án tartotta Riskó László plébános odaváló plébánoságának 25 éves fordulóját.

Kitartó munkásságban, zajtalan, de folytonos működésben töltött 25 év csak megérdemelte a kitüntető figyelmet, melyben őt ez alkalommal hívei és tisztelői részesíték.

Valódi lelkipásztorra volt ő 25 éven át híveinek: nem esoda tehát, ha hívei szent türelmetlenséggel várták e napot, hogy kifejezzék iránta a szeretet és hő ragaszkodás azon érzelmeit, melylyel őt 25 év előtt plébánosuknak megválasztották.

Csakugyan örvendett is e nap az egész község. Már kora reggel ott díszlett a plébános kapuja előtt egy esimos diéskör ezen felirattal: „Éljen jubiláns papunk R. L.!”

A „Szentföld” községeiből körmenetileg vonult a nép ez ünnepra a templomon kívül az utca is telve volt ünnépiesen öltözött hívekkel, midőn 11 órakor a jubiláns 18 paptársa által kísérve, a plébániából szent énekek zengedezése között bevonult a templomba.

Más esperesi kerületekből megjelentek: Jung-Cseke Lajos, Udvarhely ker. főesperes, apát-plébános; Puskás Alajos gy. tekerőpataki és Gazda Dénes szovátai lelkészek.

A szent misét a jubiláns ngs. Jung-Cseke Lajos és Csiki Péter esperes-plébános adtálása mellett fényes assistentiával végezte. Az ünnepi beszédet Bodó Ádám, mvásárhelyi gym. tanár tartotta a nála szokásos elokvenziával. Beszédében viszapillantva a 25-évre, annak eseményekben gazdag lefolyását eleven színekben, gyűjtő szavakkal tolmácsolta. Szentmise után visszaindulva a plébániába, felhangzott az örök-szép himnus: „Téged Isten diésörünk!”, s magasztos dalalana átrezgette az egész községet, hálát adván a Mindenek Urának a 25 év kegyelmeiért.

Ezután a jubiláns a papság, a tanítóikar és a hívek jókívánatát s üdvözlését fogadván fényes ebéd következett, mely alatt jókedvben s pohárköszöntőkben semmi hiány nem volt, mígem a nap alkonyán az egész társaság azon jókívánattal távozott: érje meg e derék pap még a rany jubileumát is! . . . Amen!

A NAPI ESEMÉNYEK KÖRÉBŐL.

— **Püspökurunk ő Nagyméltósága** f. h. 22-én délkor utazik Piskiből Kolozsvárra a 24 és 25-ikén tartandó statusgyűlésen elmökölni.

— **Zsinatvizsga.** Tóth István a nagyszebeni kir. áll. főgymnasiumnál hittanár f. h. 10 és 11-én a zsinati vizsgát jó sikerrel állotta ki.

— **Személyzeti.** Kovács János ujmisés Lemhénybe káplánnak nevezetett ki.

— **Gyászjelentés.** Részvétellel vettük a következő gyászjelentést: Alólirottak fájdalomdult szívvel jelentik: Csikmindszenti Ráduly Elekné, született Ranez Rózáliának másodizben való szívszéllühdés következtében életének 63-ik évében Csik-Csatószezen, 1889. szeptember 15-én délután 4 órakor hirtelen történt gyászos elhunytát. A sokat szenvedett drága jó anya és szerető testvér a halottak szentségének ájtatosfelvétele után, a hirtelen haláltusában is imázva lépte át e kínos élet rögeit. Földi hamvai folyó hó 17-én d. u. 3 órakor fognak a csikesatószezi köztmetetőbe örök nyugalomra tétetni; — lelkeüdvéért pedig az engesztelő áldozat folyó hó 18-án fog az Egék Urának bemutatattni. Az örök világosság fényeskedjék neki! Csik-Csatószezen, 1889. szeptember 16-án. Ranez János, róm. kath. lelkész. Ráduly Anna férjezett Heigel Lipót-né, gyermekei, Ranez Borbála férjezett Czikó Ferenczné testvére. — Fogadja kedves barátunk gyermeki fájdalmas mély gyászalkalmából őszinte baráti részvétünket.

— **Pályázat.** (53) Toplicza róm. kath. hitközségében egy leányiskola rendszeresítettven, annak betöltésére pályázat hirdettetik. A tanítónő évi fizetése 300 frt. Ebből 200 frt havi előleges. — 100 frt pedig negyed- és félvi részletekben. Lakása: egy szoba és konyha. Kézimunka tanítás megkivántatik. — Pályázók kellően felszerelt folyamodványaikat október 13-ig adják be. Német nyelvben jártasok mellékkjüvedelemre számíthatnak. — Toplicza, (Maros-Tordamegye) 1889 szeptember 16-án. Zonda Vince, lelkész.

— **Szerkesztői üzenet.** Azon t. olvasóink, a kik lakást változtattak, ne a szerkesztőségnek írják, hogy a lapot hova küldje, hanem a „Közművelődés” kiadóhivatalának. — Egyuttal tudomásul adjuk azt is egyszermindenkorra mindenkinek, hogy a „Közművelődés”-ben közzé teendő minden egyes hirdetésnek az ára 1frt, és ez minden további kérdezősködés nélkül egyenesen a társulati pénztárnak küldendő — legezélszerűbben postautalvánnyal.

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat. Felelős szerkesztő: PÁL ISTVÁN.
Szerkesztőtársak: Dr. CSERNI BÉLA, PÁL ANTAL, STRAUBERT ÖDÖN, ZLAMAL AGOST.

Nyomatott Papp és Ferdinándnál a püsp. lyc. nyomdában Gyulafehérvárt.